

FİLİSTİN MESELESİ VE İSRAİL'İN SON SALDIRISI

Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN

Çankaya Üniversitesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

İsrail'in Suriye'nin başşehri Şam'ın 20 km yakınındaki Filistinlilere ait kampı bombalaması Ortadoğu'da çok ciddi ve çok endişe verici bir durumun ortaya çıkmasına sebep oldu. İsrail uzun süreden beri, Filistinlilerin düzenlediği intihar saldırılarına misilleme olarak ölçüsüzce ve dünya kamuoyunun tepkisini dikkate almadan Gazze ve Batı Şeria'da Filistinlilere karşı saldırılarını sürdürmekteydi. Ancak, son saldırısı uzun yıllar sonra ilk defa olarak Filistin toprakları dışında gerçekleşti.

İsrail'in saldırısı üzerine BM Güvenlik Konseyi acil olarak toplanmış ve bu dönem Güvelik Konseyi geçici üyesi olan Suriye tarafından İsrail'i kınayan ve İsrail'in uluslararası hukuku çiğnediğini belirten bir karar tasarısı gündeme getirilmiştir. Ancak İsrail olayı "meşru müdafaa" şeklinde yorumlamıştır. Yine de birçok ülkeden İsrail'e yönelik tepkiler gelmiştir. ABD ise, olaya sessiz kalmış, hatta Suriye'yi teröre destek vermekle suçlayarak bir anlamda İsrail'e destek vermiştir. Almanya, Fransa, Çin saldırıyı şiddetle kınarlarken, dış politikasında ABD'yle paralellik gösteren İngiltere ise İsrail'in saldırısını kınamamış, aksine Hayfa'da gerçekleştirilen intihar saldırısını kınayan açıklamalar yapmıştır.

İsrail'in bu son saldırısı Filistin topraklarına değil, bağımsızlığı BM ve uluslararası hukuk tarafından tanınmış bir ülkenin topraklarına yönelmiştir. Her ne kadar İsrail Hayfa şehrinde ortaya çıkan intihar saldırısına karşılık olarak Suriye'deki bir Filistin kampını bombaladığını belirtse de bu olayın Ortadoğu'daki barış ve güvenliği sağlama gayretlerine büyük bir darbe vurduğu ortadadır. Uzunca bir süredir ABD'nin Afganistan ve Irak'ta yürüttüğü "teröre karşı savaş" gerekçesini, bölgenin ve dünyanın şu anda içinde bulunduğu siyasi ortamdan da yararlanarak, İsrail'in de kullandığını görüyoruz. Bağımsız bir devletin toprak bütünlüğüne yönelik hava saldırısı bazı ülkeler tarafından, "meşru müdafaa" dan çok bir "devlet terörü" olarak değerlendirilmiştir. Terör bahanesiyle bağımsız ve egemen devletlere yönelik saldırılar hiçbir şekilde haklı görülmez. Nitekim İsrail'in saldırısını, en büyük destekçisi ABD dışında, Türkiye dahil bir çok ülke, kınamış ve bu saldırıyla bölgedeki gerilim ve güvensizliğin arttığını belirtmişlerdir.

Gerçekten de İsrail'in Suriye'deki bir kampı bombalaması önümüzdeki günlerde bölgede çok tehlikeli gelişmeler yaşanabileceğinin ilk işareti olarak görülmelidir. Olayların tırmanarak tehlikeli boyutlara ulaşmamasında Suriye'nin, biraz da içinde bulunulan siyasi ortamın etkisiyle, soğukkanlı davranarak "meşru müdafaa" hakkını kullanmaması ve konuyu uluslararası platforma taşımak istemesi etkili olmuştur.

Bilindiği gibi, 1947'de Arap topraklarında İsrail devletinin ortaya çıkmasıyla birlikte Ortadoğu'daki Arap-İsrail çatışması her geçen gün şiddetini arttırarak bugüne kadar süre gelmiştir. Zaman zaman gerek BM çerçevesinde, gerek üçüncü devletlerin çabalarıyla bu çatışmalara son vererek bir barış yapma imkanı doğmuşsa da tarafların katı ve uzlaşmaz tutumları nedeniyle olumlu bir sonuç elde edilememiştir.

Barış ihtimalinin belirlediği önemli adımlardan biri 1993 Eylül ayında FKÖ Başkanı Arafat'ın İsrail Dışişleri Bakanı Peres'e, BM Güvenlik Kurulu kararlarını kabul ederek taraflar arasındaki sorunları barış yoluyla çözmek istediğini bildirmesiyle atılmıştır. İsrail'in de FKÖ'yü Filistin halkının yasal temsilcisi olarak tanınması üzerine 13 Eylül 1993'de Oslo

anlaşması imzalanmıştır. 5 yıl içerisinde Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin devletinin kurulmasını öngören bu anlaşma ile bu bölgelerde güvenlik, eğitim, sağlık, adalet işleri Filistin yönetimine bırakılmıştır. Hatta 1996 yılı başlarında İsrail askeri kuvvetleri, El-Halil bölgesi hariç bütün Batı Şeria bölgesinden çekilmişlerdir. 1998'de İsrail'in yukarıdaki bölgelerin ikinci kademe olarak % 80'ini boşaltması, bu olumlu havayı arttırmıştır.

1999 Eylül'ünde taraflar arasındaki kalıcı çözüme yönelik görüşmelerde İsrail'in 1967 sınırlarına dönmeyi reddetmesi, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak saymaya devam etmesi ve Batı Şeria'da kendi hükümrانlığında yeni iskan bölgeleri oluşturması üzerine barışa yönelik olumlu hava kaybolmuştur. Camp David ve Kahire'de yürütülen arabuluculuk girişimleri de sonuç vermeyince, Filistinliler 2000 yılı Eylül ayında yeniden intifada hareketine başlamışlardır. Taraflar arasındaki şiddetin giderek artması üzerine barışçı bir çözüm oluşturmaya yönelik uluslararası bir komite oluşturulmuştur. Komitenin 2001 yılı Nisan ayı sonunda yayınladığı ve Mitchell Raporu olarak bilinen belgede taraflar arasındaki karşılıklı güven eksikliğinin en büyük sorun olduğu belirtilerek çatışmaların hemen durdurulması, karşılıklı olarak güven tesis edilmesi ve görüşmelere yeniden başlanması istenmiştir. Ancak bu rapor da beklenen sonucu sağlamamış, taraflar arasındaki şiddet büyüyerek devam etmiştir.

Çatışmaların şiddetlenerek devam etmesi üzerine konunun taraflarından biri sayılan ABD'nin Merkezi Haberalma Örgütü (CIA) Başkanı G. Tenet, İsrail ve Filistin'de incelemelerde bulunarak bir plan hazırlamıştır. Tenet Planı denilen bu planda ateşkese uyulması, terör faaliyetlerinin ve provokasyonun önlenmesi, güvenlikle ilgili bilgilerin karşılıklı olarak aktarılması ve İsrail birliklerinin Eylül 2000'de buldukları bölgelere çekilmesi öngörülmüyordu. Ancak Tenet planı hiç yürürlüğe girmedi. Filistinlilerin son çare olarak başvurdukları bombalı intihar eylemleri iki taraf arasındaki güvensizliği arttırdığı gibi İsrail'e de ölçüsüz misilleme fırsatları verdi. Bunların sonucu olarak da şiddet 2001 yılı sonlarından itibaren İsrail ve Filistin'in başvurduğu en önemli silah oldu. Giderek artan şiddet zamanla kontrolden çıktı ve masum insanlara yöneldi.

Özellikle Ariel Şaron'un iktidara gelmesi ve Kudüs'te Müslümanlarca kutsal olan yerlere girmesiyle birlikte Filistinlilerin canlı bomba girişimleri daha sık ve daha şiddetli olarak sürmeye başladı. Hamas örgütü ve diğer radikal grupların faaliyetleri tırmanarak gelişti. İsrail'in de bunlara çok aşırı misillemelerde bulunması olayları içinden çıkılmayacak hale getirdi. Her iki taraf da intikam duygusuyla hareket ediyordu. Kudüs ve Hayfa'da meydana gelen bombalı saldırı olaylarında çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesi üzerine, İsrail bu defa radikal örgütleri kontrol etmediğine inandığı Arafat'ı hedef aldı ve Filistin'de o zamana kadar görülmemiş bir işgal ve baskı uyguladı. Şaron bütün Filistin topraklarını işgal edecek gibi askeri saldırılarına hız verdi. Daha da ileri giderek Arafat'ı karargahında bulunanlarla birlikte kuşattı ve izole etti. Kendi planlarının önündeki en büyük engel olarak gördüğü Arafat'ın, dünya kamuoyu ve Filistin halkının gözünde prestijini kırmak istedi. Ancak Filistin halkının ve dünya kamuoyunun Arafat'a sahip çıkması, en azından İsrail'in yaptıklarına destek vermemesi sonucu İsrail kuşatmadan vazgeçmek zorunda kaldı.

Bilindiği gibi uluslararası alanda İsrail'in en büyük destekçisi Amerika Birleşik Devletleriydi. ABD İsrail'in " kendini savunma hakkı" olduğunu söylüyor ve Birleşmiş Milletlerden çıkan ve İsrail'in ölçüsüz saldırılarını kınayan her karar Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi olan ABD'nin vetosu ile karşılaşılıyor ve sonuçsuz kalıyordu. ABD'nin bu tutumu Filistinlilerde daha çok yıkıma ve bunun sonucu olarak da daha çok şiddet hareketlerine neden oluyor; diğer yandan İsrail'i cesaretlendiriyordu.

İsrail ile siyasi ve askeri ilişkileri olan birkaç İslam ülkesinden biri olan Türkiye, bölgeye yönelik barış girişimlerini her

zaman açık ve net bir şekilde desteklemiş ve tarafları soğuk kanlı davranmaya, terör ve katliam hareketlerine girişmemeye davet etmiştir. Bu amaçla da Türkiye gerek Mitchell planı, gerekse Tenet projesini desteklemiş ve bölgede ateşkesin bir an önce yürürlüğe girerek kan dökülmesinin önlenmesini istemiştir. Diğer yandan Türkiye ABD nezdinde de girişimlerde bulunmuş ve ABD'nin bu konuda daha aktif davranması gerektiğini açıklamıştır.

Arafat'a yönelik kuşatmanın ve engellenin kaldırılmasından sonra da barış girişimleriyle ilgili olumlu adımlar atılamamıştır. Özellikle Ariel Şaron'un izlediği katı, çok sert ve intikam amaçlı saldırı politikası Filistinlileri daha radikal davranmaya itmekte ve bu radikal tutum sonucunda da İsrail daha katı ve daha kanlı misillemelerde bulunmaya devam etmektedir. Şaron'un ortaya attığı, Arafat'ı devre dışı bırakma politikası dolaylı olarak ABD tarafından da desteklenmektedir. ABD hemen hemen her fırsatta Arafat'ın başarısız bir lider olduğunu ve Filistin halkına yarardan çok zarar verdiğini söyleyerek Arafat'ı devre dışı bırakma çabalarına destek verdiğini göstermektedir. Oysa Arafat Filistin meselesi ile adeta özdeşleşmiştir. Arafat olmadan, ya da Arafat'ı yok sayarak Filistin meselesine çözüm aramak gerçekçi bir yaklaşım değildir. İsrail'e göre ise, Arafat'ın ve Arafat'ın baskısı altında olan bir Filistin Başbakanının başarılı olmasının şansı yoktu. Ayrıca Filistin meselesini ve Filistinlileri Arafat kadar iyi bilen ve kullanabilen başka bir lider de yoktu. Arafat'ın devre dışı kalmasıyla, İsrail kendi istediği şekilde bir Filistin liderini getirme yolunda önemli bir adım atmış olacaktı. Ancak eskiden aralarında taktik yönden anlaşmazlık olan El-Fetih, Hamas ve İslami Cihad gibi radikal örgütler arasında da bir yakınlaşma meydana geldi. Sertlik yanlısı bir birlik oluşturan bu örgütler karşısında, İsrail'in de sivil halka yönelik saldırıları şiddetlendi. Bu saldırılar sürerken hiçbir Filistinli lider uzlaşmacı bir politika yürütmeye potansiyeline sahip olmazdı. Bu nedenle, İsrail, Arafat'ı tamamen devre dışı bırakarak Filistinli gruplar arasında bir ayrılık yaratmak ve mevcut ayrılıkları körüklemek istemektedir. Unutmamak gerekir ki, Arafat artık Filistin ve Arap dünyasında bir sembol haline gelmiştir. Bu sembole dokunmak hem Filistin, hem de bütün Arap kamuoyunun sert tepkisine neden olacaktır. Arafat'ı sürgüne göndermenin Filistin meselesinde, barışa yönelik hiçbir çözüm getirmeyeceğini söyleyebiliriz. Hatta böyle bir tutumun çok kötü sonuçları olacak, belki de bölge, bütün Arap ülkelerinin konuya doğrudan katılımlarıyla çok daha kanlı bir hale gelebilecektir.

Taraflar arasında barış mümkündür. Daha önce bahsedildiği gibi, özellikle Ehud Barak'la Arafat arasındaki Camp David görüşmelerinde gelinen nokta, buna en güzel örnektir. İlk planda, İsrail katı, sert, acımasız ve saldırgan tutumundan vazgeçmeli, Arafat'ı tekrar muhatap alarak barış görüşmelerine başlamalıdır. Filistin tarafı da, belki son çare olarak başvurdukları sivil insanlara yönelik bombalı saldırılara son vermeli ve radikal grupları engellemelidir. Çözümüne yönelik uluslararası çabaların da desteklenmesi gerekir. Son olarak ABD, Rusya, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlerden oluşan ve "Dörtlü" olarak adlandırılan Ortadoğu grubu, Filistin ve İsrail Başbakanları ile bu yıl içerisinde gerçekleştirdikleri çözüme yönelik bir "yol haritası" belirlemiş ve Nisan 2003'te taraflara sunmuştu.

Üç aşamadan oluşan "yol haritası," öncelikle şiddetin durdurulması, daha sonra geçici sınırlara sahip bir Filistin devleti kurulması ve son olarak da Kudüs ve Filistinli mültecilerin geri dönüşü meselelerini kapsıyordu. Buna göre, birinci aşamada terör ve şiddet sona erdirilecek, Filistinlilerin hayatlarının normale dönmesi sağlanacak, Filistin yönetimindeki kurumlar yeniden düzenlenecek ve seçimlere giden yolun açılması sağlanacaktı. Filistinliler de hemen ve bir şarta bağlı olmadan şiddetin sona ermesi için girişimlerde bulunacak ve bu girişimlere İsrail destek verecekti. Ayrıca, Filistinliler güvenlik konusunda işbirliği yapmaya tekrar başlayacak, Filistin kaynaklı terör şartsız sona erecek, Filistin güvenlik kurumları yeniden aktif olacak, Filistinliler, yeni anayasa ve seçimler dahil olmak üzere, kapsamlı bir siyasi reform yapacaktı. İsrail ise Filistinlilerin hayatlarının normale dönmesini sağlayacak ve bunun için gereken tüm adımları atarak

28 Eylül 2000'den itibaren işgal edilen Filistin topraklarından çekilecek ve Filistin'deki yerleşim faaliyetlerine son verecekti.

Yol Haritası'nın Haziran–Aralık 2003 sürecini kapsayan ikinci aşamasında ise, sınırları "geçici" de olsa egemen bir bağımsız Filistin devletinin kurulması gerçekleştirilecekti. ABD, Rusya, AB ve BM, Filistin'in ekonomik durumunu düzeltmek amacıyla uluslararası çabalarını yoğunlaştıracaktı. Ve nihayet bütün bu olumlu çabalardan sonra da 2004–2005 yılları içinde üçüncü aşama gerçekleştirilecek ve reformlar kalıcı hale getirilerek Filistin kurumları sistemleştirilecek, Filistin'in güvenliği sağlanacak ve 2005 yılında kalıcı bir statü oluşturularak kesin sınırları belirlenmiş bağımsız bir Filistin devleti kurulacaktı.

Ancak Filistin ve İsrail arasındaki yol haritasına yönelik görüşmeler, Eylül ayında tekrar başlayan intihar saldırılarıyla kesildi. İsrail Başbakanı Şaron, terör eylemlerinin tamamen durmaması halinde Filistinliler ile barış görüşmeleri yapmayacağını bildirdi. Bu olaylardan sonra taraflar arasındaki şiddet ve terör faaliyetleri tekrar görülmeye başlandı. Son olarak İsrail'in yirmi yıl aradan sonra Suriye'ye bir hava saldırısı gerçekleştirmesi, İsrail uçaklarının Şam'ın yirmi kilometre yakınındaki bir kampı bombalamaları Filistin meselesine yeni boyut getirebilecek bir durumdur. İsrail'in bu saldırgan tutumunu devam ettirmesi halinde diğer bölge ülkelerinin de işe karışacağı, en azından bölgede görülecek intihar saldırılarının boyutunun ve şiddetinin çok artacağı düşünülebilir. Böylece de bölge, daha endişe verici bir karışıklığa sürüklenecek ve meselenin çözümü daha da zor hale gelecektir.

İçinde bulunduğumuz şartlarda Filistin meselesinin çözümünün daha çok ABD'nin elinde olduğu ortadadır. Fakat ABD yönetiminin mevcut tutumunun da çözüme yönelik bir tutum olduğunu söyleyemeyiz. ABD açık bir şekilde taraf tutmakta ve doğrudan veya dolaylı olarak İsrail yönetimini desteklemektedir. BM Güvenlik Konseyi'ne getirilen, "Arafat'ın sürgüne gönderilmemesi", "İsrail saldırısının kınanması" gibi İsrail'e yönelik karar tasarılarını veto etmektedir. ABD'nin bölgeye yönelik mevcut politikasının kalıcı bir çözüm getirmeyeceği görülmüştür. Yine de, problemin kalıcı çözümü ABD'nin elindedir. Bölgede kalıcı bir çözümün gerçekleştirilmesi için, ABD, taraflardan birini cesaretlendirici tutumuna son vermeli, daha aktif ve daha tarafsız olmalı ve adil davranmalıdır. Adaletli davranılmadığı sürece Filistin meselesine kalıcı bir çözüm bulunması mümkün gözükmemektedir.

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADIGMA.com bir FORSNET e-yayıdır